

บทที่ 1

บทนำ

สภาพและที่มาของปัญหา

จากการเลือกตั้ง วันที่ 2 กรกฎาคม 2538 ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีจำนวนมาก และมีอาชีพที่แตกต่างกัน เมื่อสิ้นสุดการเลือกตั้ง เราได้จำนวนผู้แทนราษฎร จำนวน 391 คนจากทั่วประเทศ นักการเมืองอาชีพเป็นพวกได้รับเลือกตั้งเข้ามามากที่สุด คือ 208 คน ลำดับรองลงมาคือ อาชีพค้าขาย/นักธุรกิจ จำนวน 115 คน¹ เมื่อก้าวถึงนักการเมือง เราสามารถแยกได้หลายประเภท แต่ก็มีบางพวกเท่านั้นที่มีความรู้ทางการเมืองและต้องการเสียสละเพื่อส่วนรวมอย่างแท้จริง นอกนั้นก็จะเป็นพวกนักการเมืองประเภทเสียงโซคบ้าง* น้ำเน่าบ้าง* ส่วนพวกพ่อค้า, นักธุรกิจ ที่เข้ามาเป็นพวกนักการเมืองนั้นก็เพื่อปกป้องธุรกิจของตนเอง ไม่ว่าจะเป็ความพยายามในการเข้าไปในกระบวนการกำหนดนโยบายที่เอื้อ หรือเป็นประโยชน์ต่อธุรกิจของพวกพ้องและของตนเอง คนเหล่านี้จะใช้เงินเป็นบันไดก้าวไปสู่ความสำเร็จทางการเมือง ซึ่งจะให้ความสำคัญด้านเงินตราในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง ทำให้การเลือกตั้งที่ผ่านมามีปัญหาเรื่องการซื้อเสียง ซึ่งเป็นอุปสรรคอันสำคัญยิ่งในกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย การซื้อเสียงแสดงให้เห็นถึงผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่ตระหนักถึงความสำคัญของตำแหน่งผู้แทนราษฎรหรือการเป็นตัวแทนของประชาชน โดยคิดว่ามีเงินแล้วก็สามารถเป็นได้ ไม่คิดว่าตนมีความรู้ มีคุณสมบัติที่จะทำงานในหน้าที่นี้ได้แค่ไหน ในความเป็นจริงผู้แทนราษฎรมีความสำคัญมาก นอกจากเป็นสื่อกลางระหว่างผู้ปกครอง และผู้อยู่ใต้ปกครอง ว่าประชาชนต้องการอะไร และเรียกร้องสิ่งใดในขณะที่เดียวกันผู้แทนราษฎรก็ทำหน้าที่แจ้งการ

¹มดิชน สุดสัปดาห์. ปีที่ 15 ฉบับที่ 777. ประจำวันที่ 11 กรกฎาคม 2538, หน้า 21.

*นักการเมืองประเภทเสียงโซค เป็นพวกไม่มีอุดมการณ์ทางการเมือง ลงเลือกตั้งแต่ละครั้งก็เพื่อโซคติโซคช่วย เพื่อจะได้รับเลือกตั้งเป็นตัวแทนปวงชนบ้าง.

*นักการเมืองประเภทน้ำเน่า นักการเมืองประเภทนี้เมื่อลงสมัครรับเลือกตั้งจะด่าคู่ต่อสู้ฝ่ายตรงข้ามหรือด่าฝ่ายรัฐบาล และนักการเมืองประเภทนี้จะให้คำมั่นสัญญากับประชาชนเรื่อยไปไม่จำเป็นต้องยึดถือว่าสัญญาเหล่านี้จะต้องปฏิบัติได้หรือไม่ อีกอย่างหนึ่ง นอกจากจะให้คำมั่นสัญญาต่าง ๆ แก่ประชาชนแล้ว เมื่อมีข่าวของพอที่จะแจกจ่ายให้แก่ประชาชนก็จะรีบแจกจ่ายเพื่อที่จะเรียกร้องคะแนนนิยมจากประชาชน.

ดำเนินงานที่รัฐทำให้กับประชาชน ผู้แทนราษฎรจึงมีหน้าที่ที่ยิ่งใหญ่ และมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของบรรดาประชาชน การบริหารประเทศจะเป็นไปอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับบรรดาผู้แทนที่ประชาชนเลือกเข้าไปทำหน้าที่แทนตนเอง เมื่อเข้ามาในสภาแล้ว ยังมีหน้าที่ดังต่อไปนี้²

1. หน้าที่เลือกหัวหน้าฝ่ายบริหาร คือ นายกรัฐมนตรี ตามระบบการปกครองโดยรัฐสภา
2. หน้าที่แสดงความต้องการของประชาชน และเป็นสื่อกลางระหว่างประชาชนกับรัฐบาล
3. หน้าที่เสนอแนะ ให้ความคิดเห็นเพื่อปรับปรุงสังคมให้ดีขึ้น
4. หน้าที่ในการตรากฎหมายทุกประเภท
5. หน้าที่ในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน
6. หน้าที่ให้ความเห็นชอบ หรือคัดค้าน ยับยั้ง การปฏิบัติงานบางอย่างของรัฐบาล หรือที่กฎหมายกำหนดให้ต้องขอความเห็นชอบจากรัฐสภา
7. หน้าที่ในการอนุมัติงบประมาณ รวมทั้งการเป็นกรรมาธิการพิจารณาร่างงบประมาณด้วย
8. หน้าที่เกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติม ดีความ แก้ไขปัญหาอันเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและการออกข้อบังคับของสภา
9. หน้าที่ในการสร้างสรรค์ และเป็นแหล่งการศึกษาทางการเมือง

นอกจากนี้ยังเป็นบุคคลที่ทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองที่ดีที่สุดให้กับประชาชนอีกด้วย ดังนั้นผู้ที่ จะเข้ามาทำหน้าที่บริหารประเทศทั้งประเทศ จำเป็นต้องมีคุณภาพในระดับหนึ่ง คือ ต้องมีความรู้ มีการศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญ และพร้อมจะทำงานเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง ไม่ใช่ใช้เงินเข้ามาแล้วตั้งหน้าตั้งตากอบโกยผลประโยชน์ให้กับตนเอง เช่น ใช้อิทธิพลทางการเมืองไปใช้กิจการที่ตนเองลงทุนไว้ หรือเข้ามาเพื่อเสริมบุญญาธิการของตนเองให้มีมากขึ้น³ ฯลฯ ซึ่งส่วนใหญ่ผู้แทนราษฎรที่มีอยู่มักเป็นเช่นนั้น

² เมธา สุตบรรทัด, ประชาธิปไตยและหน้าที่ของผู้แทนราษฎร, (คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517), หน้า 62-68.

³ โปรดดูรายละเอียดจาก เศรษฐพร คูศรีพิทักษ์, ถ้าอยากเป็นผู้แทน, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2534), หน้า 2-11.

สำหรับอาชีพอื่นๆ นอกจากนักการเมืองอาชีพ และนักธุรกิจแล้ว ก็มีจำนวนน้อยที่จะได้รับการเลือกตั้งเข้ามา เช่น บรรดานักวิชาการ, อาจารย์ ซึ่งเชื่อว่ามีวิชาความรู้เป็นปัญญาชนในการพัฒนาประชาธิปไตย เรายังต้องการตัวแทนของประชาชนที่มีคุณภาพ เข้าใจในปัญหา กลไกต่างๆ ในระบบรัฐสภา ตลอดจนตัวบทกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ กลไกของหน่วยงานต่างๆ เป็นอย่างดี ไม่ใช่เพียงแค่เรียกร้องแทนประชาชนได้อย่างเดียว แต่ต้องมีหลักเกณฑ์ว่าอะไรทำได้หรือไม่ได้ ความรู้ของนักวิชาการจึงมีความสำคัญมาก และเมื่อเทียบภาพลักษณ์ระหว่างนักวิชาการและบรรดานักธุรกิจ, นักการเมืองอาชีพ นักวิชาการจะมีภาพลักษณ์ของความมีอุดมการณ์ มีหลักเกณฑ์และเป็นผู้รู้ แต่นักธุรกิจกลับถูกมองว่า เข้ามาครอบงำผลประโยชน์ ส่วนนักการเมืองอาชีพก็จะขัดแย้งกันอยู่ตลอดเวลา และจะหาเสียงให้ประโยชน์กับประชาชนในท้องที่ของตัวเองเท่านั้น นอกจากนี้ จากการศึกษาส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ในระดับมหาวิทยาลัย นักวิชาการต้องสอนลูกศิษย์ลูกหา ดังนั้นจึงมีการค้นคว้าหาความรู้เพื่อให้ทันเหตุการณ์อย่างตลอดเวลา จึงมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ในขณะที่นักการเมืองหรือนักธุรกิจจะศึกษาค้นคว้า แต่เพียงผิวเผินเท่านั้น นักวิชาการจะได้เปรียบอาชีพอื่นๆ ตรงจุดนี้ โดยเฉพาะนักวิชาการทางรัฐศาสตร์ ที่มีความรู้ ความเกี่ยวข้องทางการเมืองการปกครองโดยตรง กระนั้น บางส่วนก็อาจมีความสงสัยเช่นกันว่า เมื่อเกิดปัญหาทางการเมืองขึ้น สื่อมวลชนนอกจากถามความคิดเห็นจากบรรดานักการเมืองที่เกี่ยวข้องแล้วยังให้ความสำคัญกับบรรดานักวิชาการ ซึ่งได้ชื่อว่า เป็นผู้ชำนาญด้านทฤษฎี และแม่นยำในระเบียบต่างๆ หรือการที่นักวิชาการทั้งหลายต่างวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลหรือสภาพการเมือง เหตุใดจึงไม่ลงสมัครรับเลือกตั้งเสียเอง บางฝ่ายอาจมีความคิดเห็นว่า นักวิชาการมีความรู้เป็นอย่างดี น่าจะเข้ามาช่วยแก้ปัญหาบ้านเมืองได้ หรือนักวิชาการถูกมองว่าแม่นยำ และเก่งแต่ในทฤษฎี ถ้าให้เข้ามาปฏิบัติจริงๆ คงทำไม่ได้ เป็นต้น เราอาจพิจารณาสาเหตุที่นักวิชาการมักไม่ค่อยได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง อันได้แก่

1. มาจากระบบการเมืองที่เป็นอยู่ เริ่มตั้งแต่กระบวนการเข้าสู่อำนาจทางการเมือง คือ การเลือกตั้งที่ไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม มีการใช้เงินซื้อเสียง การพิจารณาตัดสินใจของประชาชนไม่ได้ดูที่นโยบายหลักการทำงาน แต่ขึ้นอยู่กับจำนวนเงิน กลไกการเลือกตั้ง มีบัตรผี นับคะแนนผิด ฯลฯ เมื่อได้เข้ามาแล้ว ก็มาทะเลาะกันในสภา ไม่ได้ทำงานตามที่แถลงไว้ มีระบบเล่นพรรคเล่นพวกภายในสภา นักวิชาการเห็นปัญหาเหล่านี้จึงเบื่อหน่าย และเมื่อลงสมัครไปก็ไม่ได้รับเลือก เพราะแพ้พลังเงิน แพ้อิทธิพลของผู้สมัครอื่นที่มีอยู่ในพื้นที่ต่างๆ หรือไม่ยอมเข้าไปในสภาพการณ์ที่ไร้ระเบียบ ไร้กฎเกณฑ์ในสภา

2. ส่วนใหญ่แล้วนักวิชาการมักจะถูกทาบทามให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นที่ปรึกษาของนักการเมือง หรือดำรงตำแหน่งในคณะกรรมการ คณะกรรมาธิการต่างๆ เช่น วุฒิสมาชิก ที่ปรึกษารัฐมนตรี ฯลฯ ซึ่งก็ถือได้ว่า ได้ใช้ความรู้ความสามารถทางวิชาการอยู่แล้ว ไม่

จำเป็นต้องลงสมัครรับเลือกตั้ง อย่างไรก็ตามนักวิชาการก็ควรลงสมัครรับเลือกตั้งตามกระบวนการประชาธิปไตย เพื่อเข้ามาสู่การเมืองอย่างถูกต้อง

การศึกษาวิจัยนี้ จึงต้องการหาปัจจัยที่ทำให้นักวิชาการซึ่งเป็นที่รู้จักของบรรดาประชาชนในแวดวงการเมือง และมีลูกศิษย์ลูกหามากมาย มีบทบาททางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการออกมาแสดงทัศนคติ วิเคราะห์การเมือง ฯลฯ เมื่อตัดสินใจลงสมัครรับเลือกตั้งแล้ว เหตุใดจึงไม่ประสบความสำเร็จ ไม่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาเป็นผู้แทนราษฎร ซึ่งจะศึกษาในความคิดของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้สมัครที่เป็นนักวิชาการ ถึงปัจจัยดังกล่าว

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อต้องการทราบว่า เหตุใดนักวิชาการซึ่งเป็นผู้มีความรู้และได้รับการยกย่องจากบุคคลทั่วไปว่าเป็นบุคคลระดับปัญญาชน เมื่อลงสมัครรับเลือกตั้งเข้าไปทำงานเพื่อประชาชนแล้วเหตุใดจึงไม่ได้รับการต้อนรับจากประชาชนเท่าที่ควร ประชาชนให้ความสนใจกับผลประโยชน์เฉพาะหน้า เช่น การได้รับแจกสิ่งของ การอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันมากกว่าผลประโยชน์ระยะยาว คือ การเสริมสร้างและการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับประเทศ หรือไม่

สมมติฐานการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยนี้ สิ่งที่เราต้องการทดสอบ ได้แก่

1. ประชาชนไม่นิยมเลือกนักวิชาการมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เนื่องจากกลยุทธ์ที่ใช้ในการหาเสียงของนักวิชาการ ไม่ได้ตอบสนองความต้องการที่เป็นผลประโยชน์ใกล้ตัวของประชาชน
2. ความรู้ซึ่งเป็นลักษณะ เฉพาะของนักวิชาการไม่ได้เป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชน
3. นักวิชาการไม่มีความผูกพันอย่างต่อเนื่อง และไม่ได้ให้ผลประโยชน์ตอบแทนเป็นการแลกเปลี่ยนกับประชาชนในเขตพื้นที่

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้ต้องการทราบว่าเหตุใดนักวิชาการจึงไม่ประสบความสำเร็จในการลงสมัครรับเลือกตั้ง ดังนั้นเราจึงต้องสอบถามจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง คือ บุคคลผู้มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป (ตั้งแต่วันเลือกตั้ง คือ 2 กรกฎาคม 2538) ว่าเขามีทัศนคติ ค่านิยม ความรู้สึกต่อนักวิชาการอย่างไร เมื่อเปรียบเทียบกับผู้สมัครรับเลือกตั้งอาชีพอื่นๆ โดยผู้วิจัยออกแบบสอบถามความคิดเห็นไปในเขตที่ต้องการศึกษา

เมื่อได้ข้อมูลมาแล้ว จะทำการวิเคราะห์ เพื่อสรุปให้ได้ว่าปัจจัยที่ทำให้นักวิชาการไม่เป็นที่ยอมรับของบรรดาประชาชนคืออะไร และที่มาของข้อมูลอีกระดับหนึ่ง ก็คือ การสัมภาษณ์ตัวผู้สมัครที่เป็นนักวิชาการเอง เกี่ยวกับรายละเอียดในการเลือกตั้ง เช่น วิธีการหาเสียง การลงไปใกล้ชิด หรือการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนในเขตพื้นที่ศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่องหรือไม่ การสัมภาษณ์ได้ทราบถึงอุปสรรคที่ผู้สมัครคิดว่าเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ตนเองไม่ได้ลงพื้นที่ และหาเสียงอย่างเต็มที่ ทำให้เราจะได้ข้อมูล 2 ระดับคือ

1. จากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
2. จากผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เป็นนักวิชาการ

ซึ่งในระดับที่ 2 นั้น เราอาจได้ข้อมูลที่ไม่สามารถได้จากประชาชนทั่วไปได้ เมื่อได้ข้อมูลทั้ง 2 ระดับแล้ว จะนำมาพิจารณาร่วมกันเพื่อทดสอบสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ว่าเป็นจริงหรือไม่ และทดสอบความสอดคล้องกันระหว่างแนวคิด ทฤษฎีกับความเป็นจริง นอกจากนี้เราอาจทราบถึงปัจจัยอื่นๆ นอกเหนือไปจากที่ตั้งสมมติฐานไว้

ขอบเขตการศึกษา

เนื่องจากกรุงเทพมหานคร มีจำนวนเขตพื้นที่มากถึง 13 เขต แต่ละเขตมีจำนวนประชากรอยู่ไม่น้อย ผู้วิจัยจึงจำกัดขอบเขตการศึกษาลงไป โดยจะศึกษาเฉพาะเขตที่ 2 ประกอบด้วย เขตพระนคร เขตป้อมปราบฯ เขตบางรัก เขตปทุมวัน เขตสัมพันธวงศ์ เมื่อพิจารณาข้อดีของเขต 2 แล้ว พบว่า เราสามารถจะได้ทัศนคติ ความคิดเห็นอันหลากหลาย และบุคคลหลายระดับหลายอาชีพ เพราะเขต 2 มีทั้งย่านธุรกิจการค้า ตลาด สถานศึกษา เราสามารถส่งแบบสอบถามได้ไม่ว่าจะเป็น นักธุรกิจ พ่อค้า นิสิต นักศึกษา นักเรียนและบรรดาลูกจ้างพนักงานที่พำนักอยู่ในเขตนี้ บุคคลเหล่านี้มีฐานะทางเศรษฐกิจ ระดับของการศึกษาต่างๆ กัน อันเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจในการเลือกตั้ง เราต้องพยายามสัมผัสตัวอย่างและกระจายแบบสอบถามไปให้มากที่สุด ข้อมูลที่ได้ก็สามารถเป็นตัวแทนความคิดเห็นได้ดีในระดับหนึ่ง นอกจากนี้เขต 2 เมื่อการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา (2 กรกฎาคม 2538) เป็นเขตที่น่าจับตามองเขตหนึ่งเพราะมีการแข่งขันระหว่างผู้สมัครรับเลือกตั้งสูง มีความแตกต่างด้านอาชีพอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นนักธุรกิจ นักการเมืองอาชีพ นักวิชาการ หรือบุคคลในพื้นที่เอง

ข้อมูลระดับ 2 เป็นการติดต่อขอความร่วมมือสัมภาษณ์ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่เป็นนักวิชาการเอง เนื้อหาในการสัมภาษณ์จะครอบคลุมเกี่ยวกับการเลือกตั้งทุกๆ ด้าน เช่น การตัดสินใจลงสมัครรับเลือกตั้ง การคัดเลือกและการกำหนดตัวผู้สมัครของพรรคการเมืองที่สังกัดการณรงค์หาเสียงที่เน้นด้านใดเป็นหลัก และอื่นๆ เท่าที่ผู้สมัครสามารถเปิดเผยและให้รายละเอียดได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

การศึกษานี้ ทำให้เราทราบถึงปัจจัยที่ทำให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งไม่ประสบความสำเร็จในการเลือกตั้ง จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนฯ มีเพียง 391 ที่นั่ง มีผู้สมัครเข้าแข่งขันจำนวนมากมาย แต่แต่ละเขตมีจำนวน ส.ส. ได้ 2-3 คน ถึงกระนั้นก็มีผู้สมัครถึง 10-20 คน แต่ละคนก็มีกลยุทธ์การหาเสียง การเข้าถึงตัวประชาชนแตกต่างกันไป ซึ่งมีจำนวนไม่กี่คนสามารถเอาชนะใจประชาชนได้ มาพิจารณากรณีนักวิชาการเป็นผู้มีความรู้ มีระดับการศึกษาดี แต่ไม่ได้รับการต้อนรับจากประชาชนเท่าที่ควร ควรลองหาเหตุผลว่า การตัดสินใจของประชาชนหรือค่านิยมที่มีต่อนักวิชาการนั้นเป็นอย่างไร วิธีการ กลยุทธ์ของนักวิชาการขาดตกบกพร่องประการใด มีปัจจัยอื่นร่วมด้วยหรือไม่ เมื่อได้ผลสรุปแล้ว เราอาจนำมาปรับปรุงแก้ไขกระบวนการเลือกตั้ง ในส่วนคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งว่าประชาชนตัดสินใจเพราะนโยบายหรือการช่วยเหลือด้านสาธารณูปโภคในชีวิตประจำวัน พวกเขามองเห็นผลประโยชน์ที่เขาได้เฉพาะตัว หรือมองที่กระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับประเทศ เพราะประชาธิปไตย เป็นการปกครองเน้นการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ประชาชนมีส่วนสำคัญที่จะช่วยพัฒนาประชาธิปไตยให้เจริญก้าวหน้าต่อไปได้ ต้องมีคุณธรรมทางการเมืองคือ มองผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ไม่เห็นแก่ผลตอบแทนหรืออามิสสินจ้าง แล้วเลือกคนไม่มีคุณภาพเข้าไปเป็นตัวแทนในการบริหารประเทศ อันนำไปสู่ความไร้เสถียรภาพของระบอบประชาธิปไตยในอนาคต

นิยามศัพท์ในการศึกษา

"นักวิชาการ" ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายของคำว่า "วิชาการ" ว่า หมายถึง การที่เกี่ยวกับวิชาความรู้โดยเฉพาะ ฉะนั้น นักวิชาการหมายถึง ผู้มีอาชีพเกี่ยวกับความรู้โดยเฉพาะ.